

FATCA (Sporazum o ispunjavanju poreznih obveza na međunarodnoj razini)

Belamarić, Tina

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:469168>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet u Zagrebu
Studijski centar za javnu upravu i javne financije
Stručni porezni studij
Katedra za financijsko pravo i financijsku znanost

Tina Belamarić

FATCA (Foreign Account Tax Compliance Act)

Završni rad

Mentor dr.sc. Irena Klemenčić

Zagreb, travanj 2023.

Izjava o odgovornosti

Ja, Tina Belamarić, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljen način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Tina Belamarić, v.r.

Sadržaj

SAŽETAK	1
1. UVOD	2
2. FATCA (Foreign Account Tax Compliance Act)	3
3. MODELI RAZMJENE INFORMACIJA TEMELJEM FATCA-e.....	5
3.1. Usporedba Modela 1 i Modela 2 međuvladinih sporazuma.....	5
3.1.1. Institucionalni okvir	7
3.1.2. Osobno i materijalno područje primjene	8
3.1.3. Obveze provođenja postupaka dubinske analize od strane financijskih institucija	9
4. FATCA U REPUBLICI HRVATSKOJ	10
4.1. Administrativna suradnja u području poreza	11
4.2. Razmjena informacija	12
4.2.1. Obveznici razmjene informacija.....	12
4.2.2. Subjekti izuzeti od primjene	13
4.3. Institut bankarske tajne u odnosu na primjenu FATCA-e	13
4.4. Uloga Ministarstva financija u primjeni FATCA-e.....	13
5. REGULATIVA EUROPSKE UNIJE.....	14
5.1. Direktiva 2011/16/EU o administrativnoj suradnji u području oporezivanja i stavljanju izvan snage Direktive 77/799/EEZ.....	15
5.2. Direktiva 2014/107/EU o izmjeni Direktive 2011/16/EU u pogledu obvezne automatske razmjene informacija u području oporezivanja.....	16
6. UTJECAJ FATCA-e NA ŠVICARSKI MODEL SPORAZUMA, TZV. RUBIK	16
6.1. Porez po odbitku	17
6.2. Usporedba automatske razmjene sa modelima primjene poreza po odbitku	17
ZAKLJUČAK	19
Literatura.....	20

SAŽETAK

Razmjena informacija bitan je postupak koji porezna tijela provode u borbi protiv prekogranične utaje poreza i osiguravanju poštene porezne prakse među poreznim obveznicima. Kako bi izbjegli plaćanje poreza, porezni obveznici iskoristili su različitost poreznih sustava drugih zemalja. Tzv. "*porezne oaze*" karakterizira odsutnost transparentnosti, tajnost bankovnih podataka i odbijanje dijeljena podataka sa poreznim tijelima drugih država. Razmjena informacija pomaže u borbi protiv utaje poreza i promiče transparentnost u globalnom financijskom sustavu. Omogućava poreznim vlastima da dobiju informacije kojima inače ne bi mogli pristupiti. Kako bi stali na kraj odljevu prihoda u porezne oaze, Vlada SAD-a odlučila je razviti zakon kojem je svrha borba protiv porezne evazije međusobnom razmjeno informacija između poreznih tijela različitih država. Upravo je FATCA dovela do globalnog razvoja automatske razmjene informacija, osobito razmjene informacija o financijskim računima između poreznih vlasti. U radu se raspravlja o prednostima razmjene informacija o poreznim pitanjima kao i izazovima koje je implementacija FATCA-e donijela. Nakon prvog, uvodnog dijela, drugi dio bavi se FATCA-om općenito, ciljevima i obvezama koje proizlaze iz FATCA sporazuma. U trećem dijelu opisuju se modeli sporazuma i razlike između modela razmjene informacija. Četvrti dio osvrće se na primjenu FATCA-e u Republici Hrvatskoj koja je potpisnica sporazuma od 2014. godine. Važnu ulogu u implementaciji Sporazuma o unapređenju ispunjavanja poreznih obveza na međunarodnoj razini i provedbi američkog Zakona o dostavljanju podataka o nerezidentnim računima imalo je Ministarstvo financija Republike Hrvatske koje je nadležno za prikupljanje informacija. Problem poreznih prijevara i izbjegavanja poreza nastoji se riješiti na razini EU, u petom dijelu rada obrađena je regulativa Europske Unije. Također, posljednje poglavlje posvećeno je usporedbi FATCA-e i alternativnog Švicarskog modela Rubik. Završni dio rada donosi zaključke.

Ključne riječi: *porezna evazija, automatska razmjena informacija, financijske institucije, administrativna suradnja, naplata poreza, bankovna tajna*

1. UVOD

Financijska kriza započela je 2007. godine krizom tržišta nekretnina u Sjedinjenim Američkim Državama i uzdrmala svjetsku ekonomiju. Jedan od bitnih razloga ekonomske krize nalazio se u američkom tržištu nekretnina i plasiranju jeftinih hipotekarnih zajmova¹. Nakon što je krajem 2008. godine financijska kriza poprimila globalne razmjere, a Sjedinjene Američke Države utvrdile ogromne novčane gubitke², Vlada SAD-a razvila je federalni zakon kojem je svrha borba protiv porezne evazije od strane američkih državljana koji posjeduju imovinu u stranim financijskim institucijama. Donio ga je Kongres SAD-a kao dio *Hiring Incentives to Restore Employment Act*³. Zakon je osmišljen kako bi se riješio problem utaje poreza u *off-shore* zonama od strane američkih poreznih obveznika i kako bi se poboljšala transparentnost i suradnja između SAD-a i drugih zemalja.

U samim počecima FATCA je naišla na otpor zbog velikih organizacijskih problema i troškova koje imaju financijske institucije u samoj primjeni odredbi koje proizlaze iz FATCA sporazuma. Zbog činjenice da bi veliki broj subjekata koji sudjeluju u Sporazumu, ispunjavanjem odredbi FATCA-e prekršili odredbe pozitivnih propisa država čiji su rezidenti, posebno onih kojima su uređeni instituti bankovne tajne i zaštite osobnih podataka, FATCA nije od početka objeručke prihvaćena. Iako je učinkovita u smanjenju utaje poreza, također je kritizirana zbog svoje složenosti i tereta koji stavlja na financijske institucije diljem svijeta. Senator Levin izjavio je da je cilj FATCA-e „*prisiliti strane financijske institucije da otkriju podatke o imateljima računa iz SAD-a ili će morati platiti visoku kaznu za neotkrivanje podataka.*“⁴ Banke i ostale financijske institucije imaju značajnu ulogu u prikupljanju informacija i prosljeđivanju poreznim tijelima koja provode postupak razreza poreza, te ako se ne pridržavaju odredbi FATCA sporazuma mogle bi snositi visoke novčane kazne.

Također, nameće se pitanje zadiru li odredbe FATCA-e u pravo na privatnost klijenata financijskih institucija. S obzirom da financijske institucije moraju međusobno dijeliti informacije i podatke koje su prikupile o svojim klijentima, države sa izraženom tradicijom bankarske tajnosti koje su svoju poslovnu strategiju izgradile na niskim poreznim stopama i strogoj tajnosti podataka i privatnosti⁵ u direktnom su sukobu sa novim rješenjem SAD-a.

¹ Prtenjača A., (2020.), Uzroci ekonomske krize 2008. i utjecaj na gospodarstvo Republike Hrvatske

² Teško je procijeniti točan iznos novca koji su Sjedinjene američke države izgubile zbog utaje poreza. Međutim, prema izvješću U.S. Government Accountability Office-a (GAO), procijenjeni godišnji gubitak iznosio je oko 450 milijardi dolara godišnje. Dostupno na: (<https://www.gao.gov/blog/2018/01/09/tackling-the-tax-gap>)

³ Zakon Sjedinjenih Američkih Država koji daje porezne olakšice na plaće i poticaje za poduzeća da zapošljavaju nezaposlene radnike.

⁴ HIRE Act, 156 Cong Rec § 1745, § 1745 (daily ed Mar 18, 2010) (Statement of Sen. Levin)

⁵ Mihaljević D., (2012.), Položaj i uloga offshore financijskih centara u financijskoj globalizaciji, Ekonomski fakultet Zagreb

2. FATCA (Foreign Account Tax Compliance Act)

FATCA jest sporazum o unapređenju ispunjavanja poreznih obveza na međunarodnoj razini⁶ i provedbi američkog Zakona o dostavljanju podataka o nerezidentnim računima kojem je svrha spriječiti izbjegavanje plaćanja poreza u Sjedinjenim Američkim Državama (dalje u tekstu: SAD), od strane američkih poreznih obveznika koji raspolažu računima ili financijskom imovinom u financijskim institucijama izvan SAD-a. Radi se o složenom sustavu dijeljenja i prikupljanja informacija i obračuna poreza po odbitku kako bi se američke porezne obveznike potaknulo da prijave svoje financijske račune izvan SAD-a.

Sporazumom se nastoji spriječiti porezna evazija⁷ koja predstavlja značajan problem u poreznom sustavu. S obzirom na složenost postojećih nacionalnih poreznih sustava, razmjena informacija smatra se bitnim sredstvom u pokušaju dovođenja neopravdano skrivenog kapitala i povezanog prihoda na površinu.

Financijske institucije obvezne su prikupljati podatke u skladu s pravilima izvješćivanja i dubinske analize za informacije o financijskim računima, a koje zatim automatski razmjenjuju s nadležnim tijelima ostalih država na godišnjoj razini. Financijske institucije u zemljama članicama dužne su od svojih klijenata prikupiti određene informacije i razmijeniti ih s lokalnom poreznom upravom. Svrha toga je utvrditi poreznu rezidentnost klijenta te unaprijediti porezni nadzor⁸. Nadležna tijela moraju automatski razmijeniti podatke u roku od devet mjeseci nakon završetka kalendarske godine na koju se informacije odnose⁹.

Automatska razmjena informacija označava sustavnu dostavu unaprijed određenih informacija drugim državama o rezidentima tih država, bez prethodnog zahtjeva i u unaprijed utvrđenim redovitim intervalima¹⁰. Porezna uprava sudjeluje u automatskoj razmjeni informacija u skladu sa međunarodnim sporazumima, međunarodnim aktima te direktivama Europske unije. Pravni okvir za automatsku razmjenu informacija možemo podijeliti na europski i međunarodni pravni okvir. Europsko zakonodavstvo odnosi se na propisane direktive dok se međunarodni pravni okvir odnosi na međunarodne sporazume i međunarodne pravne akte na temelju kojih se najčešće uređuje automatska razmjena informacija između država članica¹¹.

Direktiva 2014/107/EU temelj je za provedbu Globalnog standarda izvještavanja – Common Reporting Standard (CRS) u Europskoj uniji, a razvila ga je organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) kao jedinstveni globalni standard za automatsku

⁶ Službena stranica Ministarstva financija Republike Hrvatske, Porezna uprava (<https://www.porezna-uprava.hr>)

⁷ Vidi: Čolaković E., (2017.), Porezna utaja kao suvremeni oblik kriminaliteta u teoriji i praksi, u Kriminalistička teorija i praksa, Mostar, str. 19-39

⁸ Hrvatska udruga banaka (<https://www.hub.hr/hr/fatca>)

⁹ Sporazum između nadležnih tijela Sjedinjenih Američkih Država i Republike Hrvatske, Porezna uprava Republike Hrvatske

¹⁰ Službena stranica Ministarstva financija Republike Hrvatske, Porezna uprava (<https://www.porezna-uprava.hr>)

¹¹ Karačić L., Korica J., Ministarstvo financija, Porezna uprava, Središnji ured, Institut za javne financije, Automatska razmjena informacija, Porezni vjesnik (4b/2018)

razmjenu informacija u poreznim stvarima¹². Republika Hrvatska potpisnica je Konvencije o uzajamnoj administrativnoj pomoći u poreznim stvarima, kako je izmijenjena i dopunjena Protokolom kojim se mijenja i dopunjuje Konvencija o uzajamnoj administrativnoj pomoći u poreznim stvarima¹³, Ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, FATCA Sporazuma o automatskoj razmjeni informacija o financijskim računima, te Mnogostranog sporazuma između nadležnih tijela o razmjeni izvješća po državama¹⁴.

Osnovni cilj FATCA-e jest pribavljanje informacija o računima koje vode financijske institucije izvan SAD-a, a čiji su vlasnici državljani ili rezidenti SAD-a. Prikupljanje tih informacija temeljni je preduvjet učinkovite borbe protiv porezne evazije koja se ocrtava na odljevu kapitala u *offshore* područja¹⁵. Radi ostvarenja ciljeva FATCA nameće obveze inozemnim bankama i drugim inozemnim financijskim institucijama.

Glavne obveze su provođenje detaljnog ispitivanja svih računa koje vode kako bi se utvrdilo koji računi pripadaju osobama iz SAD-a, prosljeđivanje svih relevantnih informacija o takvim računima IRS-u¹⁶, utvrđivanje i obračun poreza po odbitku po stopi od 30% na iznose koje strane financijske institucije isplaćuju subjektima koji odbijaju primjenjivati odredbe FATCA-e¹⁷.

Primjer premještanja dobiti u porezne oaze upravo je kompanija Transocean Ltd. Transocean Ltd. američka je kompanija, najveći svjetski izvođač radova bušenja na moru koji posjeduje složene naftne platforme na moru sa sjedištem u Švicarskoj. Transocean ulaže kontinuirane napore kako bi svoje porezne obveze smanjio na najnižu moguću razinu. Više je strategija kojima nastoje izbjeći plaćanje poreza, a jedna od njih je premještanje dobiti i imovine iz jurisdikcija sa visokim porezima u jurisdikcije s niskim porezima.

2008. godine Transocean preselio je svoje korporativno sjedište sa Kajmanskih otoka u Švicarsku. To je učinjeno jer su karipske porezne oaze bile pod pritiskom, a Švicarska se smatrala otpornijom na pokušaje SAD-a u borbi protiv prekogranične utaje poreza i osiguravanju poštene porezne prakse. Koliko su u tome uspješni govori činjenica da je kompanija izbjegla potraživanja od oko 400 milijuna norveških kruna, što je otprilike 47 milijuna USD¹⁸. Naime, norveške porezne vlasti tvrdile su da kompanija koristi nepotpune i

¹² Hrvatska udruga banaka (<https://www.hub.hr/hr/fatca>)

¹³ Zakon o potvrđivanju Konvencije o uzajamnoj administrativnoj pomoći u poreznim stvarima, kako je izmijenjena i dopunjena Protokolom kojim se mijenja i dopunjuje Konvencija o uzajamnoj administrativnoj pomoći u poreznim stvarima („Narodne Novine“, broj 1/2014)

¹⁴ Odluka o objavi Mnogostranog sporazuma nadležnih tijela o razmjeni izvješća po državama („Narodne Novine“, broj 1/2018)

¹⁵ Gadžo S., Meštrović M., (2016.), Razmjena informacija u poreznim stvarima: Analiza hrvatskog normativnog okvira u svjetlu zahtjeva FATCA-e, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci

¹⁶ The Internal Revenue Service (IRS) je porezna služba Vlade SAD-a koja je odgovorna za prikupljanje poreza

¹⁷ Gadžo S., Meštrović M., (2016.), Razmjena informacija u poreznim stvarima: Analiza hrvatskog normativnog okvira u svjetlu zahtjeva FATCA-e, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci

¹⁸ Vidi: Seeking Alpha (<https://seekingalpha.com/article/4036106-norway-appeals-court-clears-transocean-in-tax-evasion-case-worth-47-million-case-closed>)

pogrešne informacije kako bi utajila porez, međutim kompanija Transocean oslobođena je svih optužbi.

3. MODELI RAZMJENE INFORMACIJA TEMELJEM FATCA-e

Američko ministarstvo financija razvilo je dva modela međudržavnih bilateralnih ugovora na temelju kojih sklapa ugovore o primjeni FATCA-e. Prvi model naziva se *Model Intergovernmental Agreement for Implementation the Foreign Account Act to improve Offshore Tax compliance and Reduce Burden* (Model IGA 1) te drugi model pod nazivom *Model Intergovernmental Agreement for Cooperation to Facilitate the Implementation of FATCA* (Model IGA 2).

Važna prepreka u provedbi FATCA-e mogući je sukob između zahtjeva koje nameće FATCA i domaćih pravila o privatnosti i bankovnoj tajni. Rješenje tog problema postao je međuvladin sporazum (IGA). Ministarstvo financija SAD-a i pet država članica Europske Unije (Francuska, Njemačka, Italija, Španjolska i Ujedinjena Kraljevina) razvili su takozvani Model 1 IGA međuvladina sporazuma kojim bi se riješilo pitanje sukoba zakona, zahtjevajući od lokalnih financijskih institucija da dostave potrebne informacije svojim lokalnim poreznim tijelima, a ne izravno IRS-u¹⁹. Nakon najave razvoja Modela 1 IGA od strane G5²⁰ i SAD-a u pregovore su ušli Japan i Švicarska, što je rezultiralo izradom Modela 2 IGA. Prema tom modelu lokalnim financijskim institucijama bilo bi dozvoljeno izvještavati izravno IRS o traženim informacijama koje se odnose na račune koji upućuju na SAD²¹.

3.1. Usporedba Modela 1 i Modela 2 međuvladinih sporazuma

Model 1 sadrži dvije verzije, jednu s recipročnim pristupom (Model 1A) i drugu bez reciprociteta (Model 1B). Verzija s recipročnim pristupom potpisuje se i primjenjuje isključivo s onim državama s kojima SAD ima potpisan Ugovor o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja ili Ugovor o razmjeni poreznih informacija i za koje Ministarstvo financija i IRS ocijene da će se te informacije koristiti isključivo za porezne svrhe. Glavna razlika između Modela 1A i Modela 1B je u tome što će zemlja potpisnica modela bez reciprociteta morati prikupljati i dostavljati informacije o američkim imateljima računa, dok SAD neće morati uzajamno djelovati²².

¹⁹Oberson X., (2015.), *International Exchange of Information in Tax Matters*, Edward Elgar publishing, Cheltenham, UK

²⁰ Grupa pet (G5) sastoji se od Francuske, Njemačke, Italije, Španjolske i Ujedinjene Kraljevine.

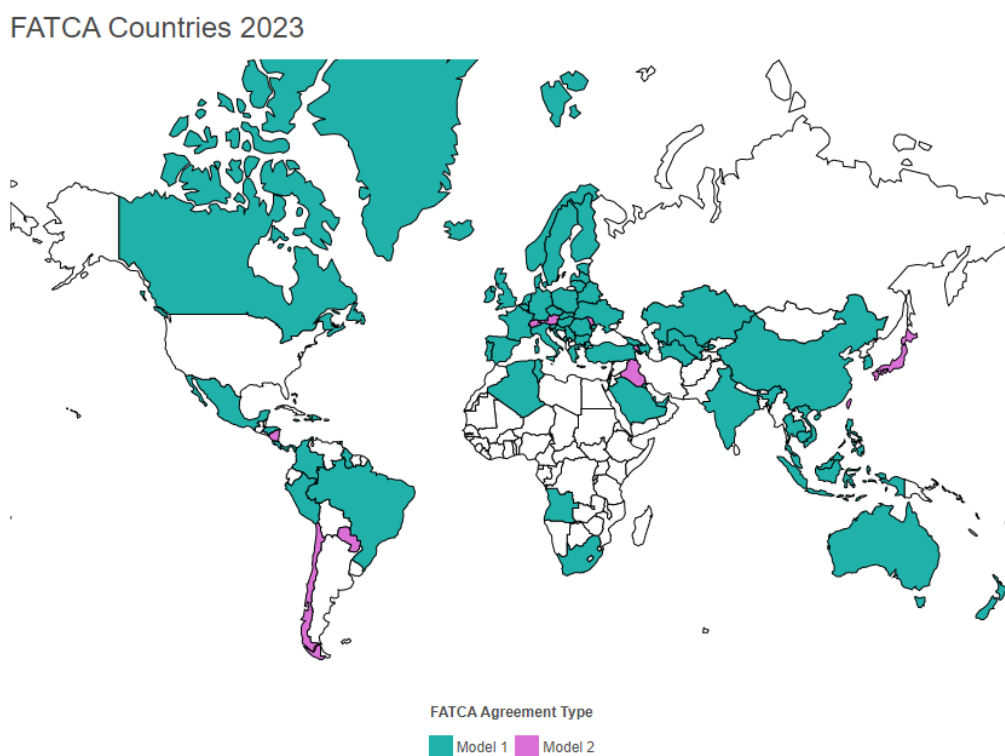
²¹ Oberson X., (2015.), *International Exchange of Information in Tax Matters*, Edward Elgar publishing, Cheltenham, UK

²² Oberson X., (2015.), *International Exchange of Information in Tax Matters*, Edward Elgar publishing, Cheltenham, UK

Razlika između Modela 1 i Modela 2 jest u institucionalnom okviru, odnosno u instituciji koja dostavlja podatke IRS-u, osobnom i materijalnom području primjene (obveze izvještavanja razlikuju se ovisno o tome o kakvim računima se radi), te obvezi provođenja dubinske analize.

Cilj modela 1A jest poboljšanje izvršavanja poreznih obveza na međunarodnoj razini, dok model 2 ima za cilj poboljšanje suradnje između SAD-a i partnerske zemlje u borbi protiv međunarodne utaje poreza²³.

Slika 1. Zemlje potpisnice Modela 1 i Modela 2 FATCA-e

Izvor: World population review (<https://worldpopulationreview.com/country-rankings/fatca-countries>)

Ukupno 108 zemalja potpisnice su FATCA-e od kojih 94 zemlje potpadaju pod IGA 1 Model sporazuma, dok je 14 zemalja sklopilo IGA 2 Model sporazuma²⁴.

Zemlje koje su sklopile Model IGA 2 su Armenija, Austrija, Bermuda, Čile, Hong Kong, Irak, Japan, Makao, Moldavija, Nikaragva, Paragvaj, San Marino, Švicarska i Tajvan.

²³ Somare M., Woher V., (2014.), Two Different FATCA Model Intergovernmental Agreements: Which Is Preferable?

²⁴World population review (<https://worldpopulationreview.com/country-rankings/fatca-countries>)

3.1.1. Institucionalni okvir

Osnovna razlika između modela je u instituciji koja dostavlja podatke IRS-u²⁵. Prema Modelu 1 strane financijske institucije dostavljaju propisane podatke svojim poreznim vlastima, a zatim porezne vlasti te države dostavljaju podatke IRS-u. Prema Modelu 2 strane financijske institucije će prikupljati podatke od svojih klijenata, te će ih slati direktno IRS-u²⁶. Opisani modeli grafički su prikazani na Slici 2.

Model 1A osmišljen je tako da osigurava automatsku razmjenu informacija i uspostavlja mehanizam za izvješćivanje u dva koraka. Financijske institucije moraju izvješćivati vlastite vlade, a po primitku informacija, vlade su odgovorne za razmjenu informacija s nadležnim tijelom druge države. Tijela države ugovornice obvezna su prikupljati informacije o financijskim računima čiji su vlasnici državljani ili rezidenti SAD-a. Informacije koje su pribavila tijela države ugovornice automatski se razmjenjuju svake godine u roku od devet mjeseci od završetka kalendarske godine²⁷. Stoga, financijske institucije nisu zadužene za prosljeđivanje informacija IRS-u ali su obvezne izvješćivati porezne vlasti²⁸ koje dalje prosljeđuju podatke IRS-u.

Model 2 omogućuje financijskim institucijama iz države ugovornice izravno prosljeđivanje informacija IRS-u bez kršenja domaćih propisa. Tako se u isto vrijeme izbjegava uloga poreznih tijela kao posrednika države ugovornice ali i povećava administrativni teret financijskim institucijama.

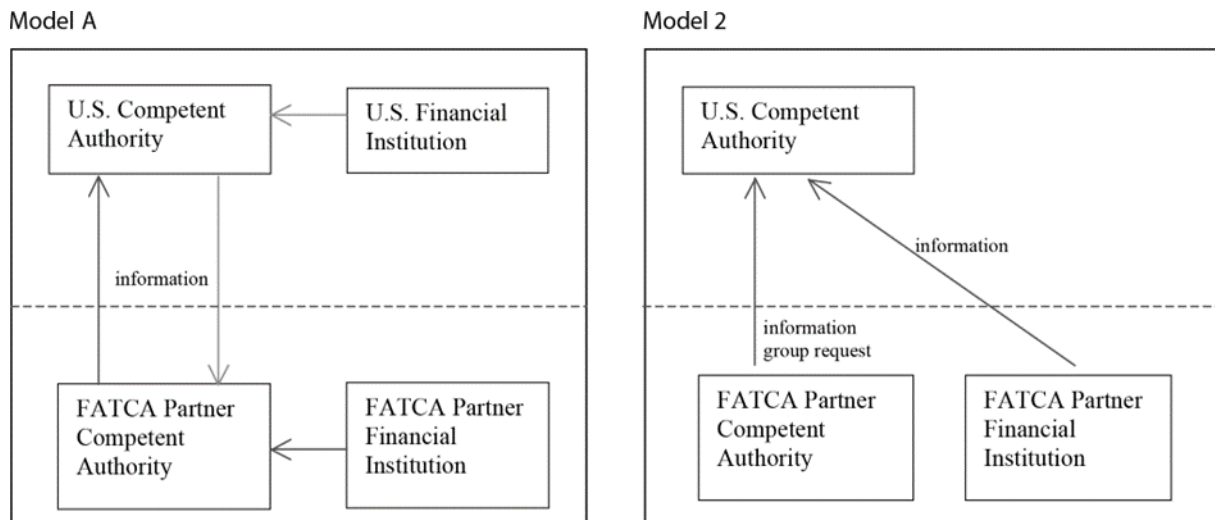
²⁵Oberson X., (2015.), International Exchange of Information in Tax Matters, Edward Elgar publishing, Cheltenham, UK

²⁶Karačić L., Korica J., Ministarstvo financija, Porezna uprava, Središnji ured, Institut za javne financije, Automatska razmjena informacija, Porezni vjesnik (4b/2018)

²⁷Oberson X., (2015.), International Exchange of Information in Tax Matters, Edward Elgar publishing, Cheltenham, UK

²⁸Izvještajne financijske institucije obvezne su propisani set informacija o financijskim računima dostaviti Ministarstvu financija, Poreznoj upravi do 30. lipnja tekuće za prethodnu kalendarsku godinu

Slika 2. Institucionalni okvir razmjene informacija

Izvor: Somare M., Woher V., (2014.), Two Different FATCA Model Intergovernmental Agreements: Which Is Preferable?

3.1.2. Osobno i materijalno područje primjene

Cilj je dubinske analize identificirati relevantne financijske račune za koje postoji obveza izvještavanja poreznim tijelima SAD-a²⁹. Obveze izvještavanja razlikuju se ovisno o tome radi li se o postojećim ili novim računima, koliki je iznos raspoloživih sredstava na računu te jesu li vlasnici fizičke ili pravne osobe.

Pokazatelji koji upućuju na povezanost sa SAD-om su: državljanstvo ili rezidentnost SAD-a, ili je država rođenja SAD, ili se važeće prebivalište ili poštanska adresa nalaze u SAD-u, ili postoji važeći telefonski broj u SAD-u, ili trajni nalog za prijenos sredstava na račun u SAD-u, ili punomoć dana u korist osobe koja ima adresu u SAD-u³⁰.

Vrste informacija koje se moraju dostaviti IRS-u uključuju: ime ili naziv, adresu i američki osobni identifikacijski broj svake „osobe iz SAD-a“, broj računa, naziv i identifikacijski broj izvještajne financijske institucije, stanje računa ili vrijednost.

²⁹ Gadžo S., Meštrović M., (2016.), Razmjena informacija u poreznim stvarima: Analiza hrvatskog normativnog okvira u svjetlu zahtjeva FATCA-e, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci

³⁰ FATCA i njena primjena u Hrvatskoj (2014.), (https://www.porezna-uprava.hr/EU_Vanjski_poslovi)

3.1.3. Obveze provođenja postupaka dubinske analize od strane financijskih institucija

Račun o kojem se izvješćuje podrazumijeva financijski račun koji vodi izvještajna financijska institucija države članice i/ili druge jurisdikcije koji drži jedna ili više osoba o kojima se izvješćuje ili pasivni subjekt koji nije financijska institucija s jednom ili više osoba koje nad njom imaju kontrolu i koje su osobe o kojima se izvješćuje³¹.

Postupak provjere računa o kojima se izvješćuje isti je u oba modela. Razlikuju se četiri različite vrste računa: postojeći računi/klijenti fizičke osobe, novi računi/klijenti fizičke osobe, postojeći računi/klijenti pravne osobe, novi računi/klijenti pravne osobe³².

U postupku dubinske analize računa fizičkih osoba primjenjuju se kriteriji prema kojima će se odrediti radi li se o računima velike ili male vrijednosti. Ukoliko izvještajne financijske institucije prilikom provjere postojećih računa fizičkih osoba utvrde da na dan 31. prosinca 2015. agregirano stanje ili vrijednosti ne prelazi iznos od 1.000.000,00 USD, te račune tretiraju kao račune male vrijednosti³³. Novi računi fizičkih osoba su svi računi otvoreni na ili nakon 01. siječnja 2016. Za nove račune fizičkih osoba izvještajne financijske institucije obvezne su prilikom otvaranja računa pribaviti izjavu o rezidentnosti imatelja računa koja može biti dio dokumentacije potrebne za otvaranje računa³⁴.

Izvještajne financijske institucije dužne su provjeriti sve postojeće račune subjekata čije agregirano stanje ili vrijednost premašuje kunski iznos od 250.000,00 USD. Kod provjere postojećeg računa subjekata financijske institucije nisu obvezne provjeravati, utvrđivati i dostavljati informacije o računu čija vrijednost ne premašuje iznos od 250.000,00 USD³⁵. Postupci analize za nove račune subjekata ne primjenjuje se prag od 250.000,00 USD na račune koje nije potrebno provjeravati, utvrđivati i o njima dostavljati informacije kao kod postojećih računa. Izvještajna financijska institucija mora utvrditi je li novi račun u vlasništvu jednog ili više subjekata o kojima se izvješćuje i je li novi račun u vlasništvu jednog ili više subjekata koji je pasivni subjekt koji nije financijska institucija s jednom ili više osoba koje nad njim imaju kontrolu, a o tim osobama se izvješćuje³⁶.

³¹ Karačić L., Korica J., Ministarstvo financija, Porezna uprava, Središnji ured, Institut za javne financije, Automatska razmjena informacija, Porezni vjesnik (4b/2018)

³² Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Hrvatske i Vlade Sjedinjenih Američkih Država o unaprjeđenju ispunjavanja poreznih obveza na međunarodnoj razini i provedbi FATCA-e („Narodne novine“, broj 5/2016)

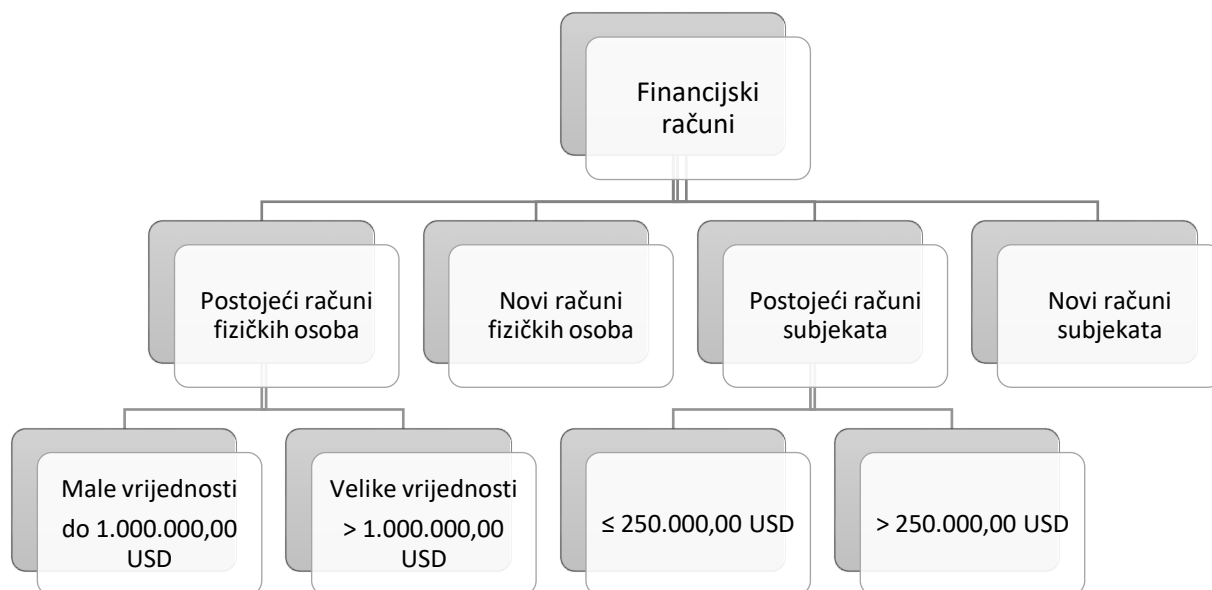
³³ Karačić L., Korica J., Ministarstvo financija, Porezna uprava, Središnji ured, Institut za javne financije, Automatska razmjena informacija, Porezni vjesnik (4b/2018)

³⁴ Karačić L., Korica J., Ministarstvo financija, Porezna uprava, Središnji ured, Institut za javne financije, Automatska razmjena informacija, Porezni vjesnik (4b/2018)

³⁵ Karačić L., Korica J., Ministarstvo financija, Porezna uprava, Središnji ured, Institut za javne financije, Automatska razmjena informacija, Porezni vjesnik (4b/2018)

³⁶ Karačić L., Korica J., Ministarstvo financija, Porezna uprava, Središnji ured, Institut za javne financije, Automatska razmjena informacija, Porezni vjesnik (4b/2018)

Slika 3. Dubinska analiza financijskih računa

Izvor: Karačić L., Korica J., Ministarstvo financija, Porezna uprava, Središnji ured, Institut za javne financije, Automatska razmjena informacija, Porezni vjesnik (4b/2018)

4. FATCA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Vlade Republike Hrvatske i SAD-a 2014. godine sklopile su Sporazum o unaprjeđenju ispunjavanja poreznih obveza na međunarodnoj razini i provedbi američkog Zakona o dostavljanju podataka o nerezidentnim računima. Sporazumom između Vlade RH i Vlade SAD-a o unaprjeđenju ispunjavanja poreznih obveza na međunarodnoj razini i provedbi FATCA-e³⁷ kao i Zakona o administrativnoj suradnji u području poreza³⁸ stvoren je zakonski okvir za provedbu FATCA-e u Republici Hrvatskoj. Hrvatska se odlučila za sklapanje ugovora koji preuzima odredbe IGA 1 modela, te se sastoji od osnovnog sporazuma i dva dodatka.³⁹ U osnovnom sporazumu definirani su svi relevantni pojmovi, obveze prikupljanja i razmjene informacija o računima koji su predmet izvještavanja, određeni rokovi i način razmjene informacija. Dodatak I. uređuje obveze financijskih institucija država ugovornica u vezi s

³⁷ Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Hrvatske i Vlade Sjedinjenih Američkih Država o unaprjeđenju ispunjavanja poreznih obveza na međunarodnoj razini i provedbi FATCA-e („Narodne novine“, broj 5/2016)

³⁸ Zakon o administrativnoj suradnji u području poreza („Narodne novine“, broj 115/16, 106/18, 121/19)

³⁹ Gadžo S., Meštrović M., (2016.), Razmjena informacija u poreznim stvarima: Analiza hrvatskog normativnog okvira u svjetlu zahtjeva FATCA-e, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, str. 1275

prikupljanjem informacija o postojećim i novim računima koji su predmet sporazuma. Dodatak II. sadrži izuzeća od primjene temeljnih obveza predviđenih u IGA sporazumu.⁴⁰

4.1. Administrativna suradnja u području poreza

Općenito, administrativna suradnja podrazumijeva razmjenu informacija na zahtjev, spontanu razmjenu informacija, obveznu automatsku razmjenu informacija, druge oblike administrativne suradnje i uzajamnu pomoć pri naplati tražbina po osnovi poreza i drugih javnih davanja⁴¹.

Razmjena informacija na zahtjev u području poreza odnosi se na proces kojim porezna tijela jedne države mogu zatražiti informacije od poreznih tijela druge države u vezi s poreznim obveznicima i njihovim financijskim aktivnostima⁴². Omogućuje poreznim tijelima prikupljanje podataka o poreznim obveznicima koji imaju imovinu ili prihode u drugim zemljama. Razmjena informacija na zahtjev pokreće se zahtjevom jednog poreznog tijela drugom poreznom tijelu, a traženi podaci dostavljaju se samo na poseban zahtjev⁴³. S druge strane, automatska razmjena informacija je sustav u kojem porezna tijela jedne zemlje automatski dostavljaju podatke o poreznim obveznicima koji imaju imovinu ili prihode u drugoj zemlji. Osim toga, automatska razmjena sveobuhvatniji je tip razmjene informacija jer pokriva širi raspon financijskih računa i imovine te se provodi redovito. Automatska razmjena obično se provodi upotrebom međunarodnog sporazuma ili zajedničkog standarda izvješćivanja⁴⁴, koji specificira informacije koje treba prijaviti, vrste financijskih institucija koje moraju izvješćivati i postupke za razmjenu informacija.

Zakonom o administrativnoj suradnji uređuje se suradnja u području poreza između Republike Hrvatske i država članica EU, automatsku razmjenu informacija o financijskim računima između RH i drugih jurisdikcija, automatsku razmjenu informacija o izvješćima po državama između RH i jurisdikcija izvan EU i provedbu Sporazuma između Vlade Republike Hrvatske i Vlade Sjedinjenih Američkih Država o unaprjeđenju ispunjavanja poreznih obveza na međunarodnoj razini i provedbi FATCA-e.

⁴⁰ Gadžo S., Meštrović M., (2016.), Razmjena informacija u poreznim stvarima: Analiza hrvatskog normativnog okvira u svjetlu zahtjeva FATCA-e, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, str. 1275

⁴¹ Zakon o administrativnoj suradnji u području poreza („Narodne novine“, broj 130/17)

⁴² Manual on the international exchange of information (<https://www.porezna-uprava.hr/en/Documents/CTA%20Manual%20for%20EOI.pdf>)

⁴³ Exchange of information on Request, (2016.), Handbook for peer reviews, Global forum on transparency and exchange of information for tax purposes

⁴⁴ Standard for Automatic Exchange of Financial Account Information in Tax Matters, (2017.), Second Edition, OECD

4.2. Razmjena informacija

Informacije koje se razmjenjuju uključuju informacije dobivene od Hrvatske izvještajne financijske institucije, od ili u ime svake od sljedećih hrvatskih neizvještajnih financijskih institucija: financijske institucije s lokalnom bazom klijenata, trusta dokumentiranog po upravitelju trusta, sponzoriranog investicijskog subjekta, sponzorirane kontrolirane strane korporacije, sponzoriranog, usko povezanog investicijskog subjekta, subjekta za zajednička ulaganja i izvještajne financijske institucije SAD-a⁴⁵. I nadležno tijelo SAD-a i nadležno tijelo RH moraju nastojati osigurati da svi podaci budu utvrđeni i prijavljeni nadležnom tijelu SAD-a i nadležnom tijelu RH tako da informacije budu dostupne u vrijeme određeno sporazumom.

4.2.1. Obveznici razmjene informacija

Status svojih klijenata financijske institucije počele su utvrđivati od 1. srpnja 2014. godine temeljem podataka i informacija koje prikupe od klijenata popunjavanjem odgovarajućih obrazaca⁴⁶.

Karačić i Korica⁴⁷ navode financijske institucije na teritoriju Republike Hrvatske koje su obveznici razmjene informacija:

- Skrbnička financijska institucija – svaki subjekt čiji se značajan dio poslovanja odnosi na držanje financijske imovine za tuđi račun
- Depozitna institucija – institucija koja prihvaća depozite u okviru svog redovitog poslovanja (kreditne institucije, kreditne unije i dr.)
- Investicijski subjekti – investicijska društva, pružatelji investicijski usluga, društva za upravljanje investicijskim fondovima
- Specificirana ili određena osiguravajuća društva – svaki subjekt koji je društvo osiguranja (ili holding društvo društva osiguranja) koje izdaje ugovor o osiguranju uz mogućnost isplate otkupne vrijednosti police ili ugovor o renti, ili je dužno vršiti plaćanje u vezi s navedenim ugovorima

Financijske institucije dostavljaju Poreznoj upravi podatke o računima i financijskoj imovini samo onih klijenata kod kojih su utvrdile postojanje nekog od pokazatelja koji upućuju da je određeni klijent državaljanin, rezident ili pravna osoba iz SAD-a⁴⁸.

⁴⁵ Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Hrvatske i Vlade Sjedinjenih Američkih Država o unaprjeđenju ispunjavanja poreznih obveza na međunarodnoj razini i provedbi FATCA-e („Narodne novine“, broj 5/2016)

⁴⁶ Hrvatska udruga banaka (<https://www.hub.hr/hr/fatca>)

⁴⁷ Karačić L., Korica J., Ministarstvo financija, Porezna uprava, Središnji ured, Institut za javne financije, Automatska razmjena informacija, Porezni vjesnik (4b/2018)

⁴⁸ Vidi *Supra*

4.2.2. Subjekti izuzeti od primjene

Subjekti na koje se ne primjenjuju odredbe FATCA-e⁴⁹:

- Financijske institucije koje se smatraju izuzetim stvarnim vlasnicima – državna tijela, međunarodne organizacije, centralne banke
- Druge financijske institucije – društva za upravljanje obveznim mirovinskim fondovima, stambene štedionice sa sjedištem u RH

4.3. Institut bankarske tajne u odnosu na primjenu FATCA-e

Prema Zakonu o kreditnim institucijama (ZOKI) „*bankovna tajna su svi podaci, činjenice i okolnosti koje je kreditna institucija saznala na osnovi pružanja usluga klijentima i u obavljanju poslova s pojedinačnim klijentom. Kreditne institucije dužne su čuvati podatke koje su službene osobe saznale tijekom obavljanja svoje profesionalne dužnosti*“.⁵⁰

Upravo zato postavlja se pitanje zadiru li odredbe FATCA-e u pravo na privatnost klijenta. Bez domaćeg zakona ili zakona na europskoj razini za primjenjivost FATCA-e, a u nedostatku bilateralnih ili multilateralnih sporazuma koji proizlaze iz međuvladinog pristupa, financijske institucije nemaju zakonsku osnovu za obradu potrebnih osobnih podataka.⁵¹

ZOKI propisuje brojne izuzetke od obveze čuvanja bankovne tajne među kojima se ističe članak 157., stavak 12. „*ako su povjerljivi podaci potrebni poreznim tijelima (Poreznoj i Carinskoj upravi) u postupku koji ona provode u okviru svojih zakonskih ovlasti, a priopćavaju se na njihov pisani zahtjev*“ kojim zakonodavac ograničava institut bankovne tajne. Porezni obveznici tako će teže prikrivati podatke o svojim prekograničnim poslovnim i investicijskim aktivnostima što u konačnici dovodi do smanjenja porezne evazije i većoj razini udovoljavanja poreznoj obvezi.

4.4. Uloga Ministarstva financija u primjeni FATCA-e

Ministarstvo financija Republike Hrvatske ima ključnu ulogu u provedbi FATCA-e u Hrvatskoj. Kao potpisnica sporazuma Hrvatska se obvezuje identificirati inozemne financijske račune američkih poreznih obveznika i prijaviti ih Poreznoj upravi SAD-a⁵². Da bi ispunilo ovu

⁴⁹ Karačić L., Korica J., Ministarstvo financija, Porezna uprava, Središnji ured, Institut za javne financije, Automatska razmjena informacija, Porezni vjesnik (4b/2018)

⁵⁰ Zakon o kreditnim institucijama, NN, br. 159/2013, 19/2015, 102/2015.

⁵¹ Mr. Heinz Zourek, (2012.), Director General of Taxation and Custom Union, European Commission, Brussels

⁵² IRS (Internal Revenue Service), Official website USA (<https://www.irs.gov/businesses/corporations/summary-of-fatca-reporting-for-us-taxpayers>)

obvezu, Ministarstvo financija odgovorno je za koordinaciju s hrvatskim financijskim institucijama kako bi se osiguralo da one ispunjavaju zahtjeve FATCA izvješćivanja. Ministarstvo financija daje smjernice i potporu hrvatskim financijskim institucijama u provedbi FATCA-e, uključujući identifikaciju i izvješćivanje o američkim računima te provedbu potrebnih postupaka izvješćivanja. Ono također olakšava komunikaciju između hrvatskih financijskih institucija i Porezne uprave kako bi se sve potrebne informacije razmjenjivale pravodobno i točno. Osim toga, Ministarstvo financija odgovorno je osigurati usklađenost hrvatskog pravnog i regulatornog okvira sa zahtjevima FATCA-e⁵³. To uključuje izradu nacрта i donošenje svih potrebnih zakona i propisa, kao i praćenje usklađenosti i provođenje kazni za nepoštivanje⁵⁴.

Novčana kazna predviđena je za pravne osobe, hrvatske izvještajne i neizvještajne financijske institucije kao i odgovorne osobe u pravnim osobama. Novčane kazne za pravne osobe kreću se od 260,00 do 26.540,00 eura u slučaju da pravna osoba ne prikuplja propisane informacije, ne provodi dubinsku analizu, ne utvrđuje račune o kojima se izvješćuje i ne izvješćuje o njima Poreznu upravu ili ne izvješćuje u roku, ako u roku ne podnese točno popunjeno propisano izvješće Poreznoj upravi, ako se ne pozove na profesionalnu tajnu, a ne obavijesti sve druge posrednike, ili ako takvih posrednika nema, relevantnog porezovog obveznika o obvezi izvješćivanja⁵⁵. Također, novčanom kaznom u istom rasponu kazniti će se hrvatska izvještajna i neizvještajna financijska institucija ako Poreznoj upravi ne dostavi propisane informacije u odnosu na sve račune o kojima se izvješćuje, te ne prikuplja propisane informacije, ne provodi dubinsku analizu ili ne utvrđuje račune o kojima se izvješćuje. Kazne za odgovorne osobe u pravnoj osobi i odgovorne osobe u hrvatskoj izvještajnoj i neizvještajnoj financijskoj instituciji koje su počinile *Supra* navedene prekršaje iznose 260,00 do 2.650,00 eura, dok se fizička osoba može kazniti iznosom od 130,00 do 13.270,00 eura⁵⁶.

5. REGULATIVA EUROPSKE UNIJE

Naplata poreza u nadležnosti je država članica EU, međutim, problem poreznih prijevара i izbjegavanja plaćanja poreza nastoji se riješiti na razini EU. S obzirom na sve veću mobilnost poreznih obveznika i kapitala te internacionalizaciju financijskih instrumenata došlo je do porasta prekograničnih transakcija, čime je pružen poticaj za porezne prijevare. Države članice slažu se oko toga da je ključno poboljšati i razviti administrativnu suradnju među

⁵³ Agreement between the Government of the United States of America and the Government of the Republic of Croatia to Improve International Tax Compliance and to Implement FATCA

⁵⁴ Ministarstvo financija, Nacrt prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o administrativnoj suradnji u području poreza, Članak 23., Zagreb, 29. rujna 2022.

⁵⁵ Ministarstvo financija, Nacrt prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o administrativnoj suradnji u području poreza, Članak 23., Zagreb, 29. rujna 2022.

⁵⁶ Ministarstvo financija, Nacrt prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o administrativnoj suradnji u području poreza, Članak 23., Zagreb, 29. rujna 2022.

njihovim poreznim tijelima uz primjenu prekograničnog okvira i instrumenata koje je predložila EU-a⁵⁷.

Direktive su akti Unije koji su obvezujući za države članice kojima su upućene u pogledu rezultata koji je potrebno postići, no državama kojima su upućene ostavljaju slobodu izbora oblika i metoda u postizanju tog rezultata. Stoga, Europske zajednice prvi su put donijele Direktivu o uzajamnoj pomoći u području oporezivanja⁵⁸ 1977. godine, a uslijed novih okolnosti, ta je Direktiva 2011. zamijenjena Direktivom o administrativnoj suradnji (vidjeti dalje u tekstu).

5.1. Direktiva 2011/16/EU o administrativnoj suradnji u području oporezivanja i stavljanju izvan snage Direktive 77/799/EEZ

Supra spomenuta Direktiva o administrativnoj suradnji u području oporezivanja zamijenjena je Direktivom EU-a o administrativnoj suradnji u području oporezivanja⁵⁹. Direktivom o administrativnoj suradnji utvrđuju se pravila i postupci u skladu s kojima države članice međusobno surađuju u svrhu razmjene informacija za koje se predviđa da su relevantne za administraciju i izvršavanje nacionalnih zakonodavstava država članica⁶⁰. Osnovni cilj donošenja direktive bilo je osiguravanje jasnijih i preciznijih pravila koja uređuju upravnu suradnju između država članica koje su obuhvaćene direktivom, kako bi se uspostavio širi opseg upravne suradnje između država članica, a posebno vezano za razmjenu informacija.

Direktivom 2011/16/EU definiraju se tri vrste razmjene informacija između država članica: spontana razmjena koja podrazumijeva dostavljanje podataka od strane domaćih tijela bez prethodno postavljenog zahtjeva ako raspolažu saznanjima koja upućuju na to da bi ti podaci mogli biti važni za drugu državu; razmjena na zahtjev, kada država tražiteljica zahtijeva podatke i informacije u vezi sa točno određenim slučajem; i automatska razmjenu informacija⁶¹.

Navedena Direktiva ima tri cilja: povećati sposobnost država članica da spriječe prekogranične porezne prijevare, utaje poreza i izbjegavanje plaćanja poreza; minimizirati mogućnost za pružanje poticaja i pogodnosti koje vode do štetne porezne konkurencije⁶², uključujući borbu protiv izbjegavanja plaćanja poreza i agresivnog poreznog planiranja, uvođenjem mjera transparentnosti u pogledu poreznih mišljenja i izradom izvješća o

⁵⁷ Europski revizorski sud, (2021.), Tematsko izvješće: Razmjena poreznih informacija u EU-u: postavljen je čvrst temelj, ali postoje nedostaci u primjeni

⁵⁸ Direktiva Vijeća (77/799/EEZ) od 19. prosinca 1977. o međusobnoj pomoći nadležnih tijela država članica u području izravnog oporezivanja

⁵⁹ Direktiva Vijeća 2011/16/EU od 15. veljače 2011. o administrativnoj suradnji u području oporezivanja i stavljanju izvan snage Direktive 77/799/EEZ

⁶⁰ Eurpski revizorski sud, (2021.), Tematsko izvješće, Razmjena poreznih informacija u EU-u: postavljen je čvrst temelj, ali postoje nedostaci u primjeni, HR

⁶¹ Vidi *supra*

⁶² Štetna porezna konkurencija definira se kao fiskalna politika koju provodi zemlja koja nudi širok spektar poreznih poticaja i pogodnosti radi privlačenja ulaganja u tu zemlju.

multinacionalnim poduzećima po pojedinačnim zemljama; poticati automatsko ispunjavanje poreznih obveza olakšavanjem otkrivanja prekograničnog dohotka i imovine.

5.2. Direktiva 2014/107/EU o izmjeni Direktive 2011/16/EU u pogledu obvezne automatske razmjene informacija u području oporezivanja

Značaj automatske razmjene informacija kao sredstva za borbu protiv prekogranične porezne utaje priznat je na međunarodnoj razini. Skupina G20⁶³ povjerila je OECD-u zadatak da na temelju sporazuma FATCA razvije jedinstveni globalni standard za automatsku razmjenu informacija u poreznim stvarima. Kako bi se postigao cilj smanjenja troškova i administrativnog opterećenja za gospodarske subjekte i porezne uprave iznimno je važno osigurati da prošireni obuhvat automatske razmjene informacija bude u skladu sa međunarodnim kretanjima. Prema tome, države članice od svojih bi financijskih institucija trebale zahtijevati provedbu pravila o izvješćivanju i dubinskoj analizi koja su u cjelosti usklađena s onima koja je izradio OECD.

6. UTJECAJ FATCA-e NA ŠVICARSKI MODEL SPORAZUMA, TZV. RUBIK

Švicarska je uspjela izgraditi reputaciju poreznog utočišta sa sustavom bankovne tajne koji pruža privatnost i zaštitu svojim klijentima. Jedna je od najpopularnijih poreznih oaza koja pruža najvišu razinu sigurnosti svojim klijentima⁶⁴. Iako se banke u Švicarskoj nisu suočile s ijednim oblikom kazne kada pomažu stranim klijentima u prikrivanju imovine i izbjegavanju porezne obveze podvrgnuti su riziku kažnjavanja i stalnog nadzora stranih vlada, uključujući vladu SAD-a. FATCA sustav uspio je iz temelja promijeniti dugu švicarsku tradiciju bankovne tajne.

Nakon globalnog prihvaćanja i provedbe članka 26. modela OECD započele su rasprave o prelasku s razmjene informacija na zahtjev, kao dotadašnjeg standarda u razmjeni informacija, na automatsku razmjenu informacija. Usporedno, Švicarska je razvila alternativni model „Rubik“, porezni sporazum između Švicarske i drugih zemalja osmišljen za rješavanje problema utaje poreza i očuvanje bankovne tajne, znaka prepoznatljivosti Švicarskih financijskih institucija. Stoga, strani vlasnici računa u švicarskim bankama mogu odlučiti da njihovi računi podliježu porezu po odbitku na njihov prihod od ulaganja i kapitalne dobitke umjesto da se podaci o njihovim računima automatski razmjenjuju sa stranim poreznim tijelima⁶⁵.

⁶³ Skupina od 20 ministara financija i guvernera Središnjih banaka najrazvijenijih nacionalnih ekonomija

⁶⁴ Čačić E., (2021.), Porezne oaze i izbjegavanje plaćanja poreza unutar članica Europske unije, Ekonomski fakultet u Zagrebu

⁶⁵ Oberson X., (2015.), International Exchange of Information in Tax Matters, Edward Elgar publishing, Cheltenham, UK

6.1. Porez po odbitku

Model Rubik temelji se na porezu po odbitku koji na izvoru naplaćuje isplatelj, a koji bi trebao odgovarati stopi poreza u državi boravišta istodobno čuvajući povjerljivost poreznog obveznika⁶⁶. Stope poreza po odbitku kreću se od 26,375%⁶⁷ do 35% ovisno o zemlji s kojom je Švicarska sklopila ugovor. Takvim modelom pokušavaju se riješiti dva suprotstavljena načela: povjerljivost, s jedne strane, i izvršavanje porezne obveze u državi boravišta, s druge strane. Prema Rubik modelu, za poreznog obveznika koji je platio porez po odbitku smatra se da je podmirio poreznu obvezu u državi boravišta, dok je povjerljivost očuvana.

Rubikovi sporazumi sastoje se od kombinacije mehanizma regulacije za prošlost koji čuva povjerljivost i poreza po odbitku koji prikuplja švicarski isplatelj, a koji omogućuje da se u budućnosti porez na imovinu namiri anonimno, tzv. rješenje za budućnost⁶⁸. Stopa poreza trebala bi odgovarati porezu koji je porezni obveznik trebao platiti u svojoj državi boravišta. Švicarski isplatelj zadržava porez na dohodak od ulaganja u švicarski izvor, prenosi ga Švicarskoj poreznoj upravi koja iznos poreza, na anonimnoj osnovi, prenosi u državu boravišta poreznog obveznika.

6.2. Usporedba automatske razmjene sa modelima primjene poreza po odbitku

Najvažnija razlika između dva modela jest privatnost i zaštita osobnih podataka poreznog obveznika. Porezni mehanizam po odbitku čuva privatnost poreznog obveznika i ne otkriva njegov identitet poreznoj upravi boravišta. S druge strane, u sustavu automatske razmjene identitet, rezidentnost, dohodak i druge informacije redovito se razmjenjuju među poreznim tijelima⁶⁹. Sustav poreza po odbitku pomaže državi prebivališta u naplati poreza, dok automatska razmjena pomaže državi prebivališta u pribavljanju relevantnih informacija potrebnih za kasnije oporezivanje rezidenata.

U početku procesa provedbe modela Rubik činilo se kako sustav ima neke saveznike. Postignuti su sporazumi sa Njemačkom, Ujedinjenim Kraljevstvom i Austrijom. Međutim, nakon što je njemački parlament odbio ratificirati sporazum 2012. godine, sporazum Rubik ostao je neučinkovit. Sporazumi sa Austrijom i Ujedinjenim Kraljevstvom stupili su na snagu 1. siječnja 2013., te je iste godine Švicarska provela i Savezni zakon o međunarodnom porezu

⁶⁶ Oberson X., (2015.), *International Exchange of Information in Tax Matters*, Edward Elgar publishing, Cheltenham, UK

⁶⁷ Stopa poreza po odbitku utvrđena u švicarsko-njemačkom sporazumu.; vidi u Dr. Garufi S., (2013.), *Issues and insights, FATCA vs. Rubik: Two models for tax information exchange*

⁶⁸ Oberson X., (2015.), *International Exchange of Information in Tax Matters*, Edward Elgar publishing, Cheltenham, UK

⁶⁹ Oberson X., (2015.), *International Exchange of Information in Tax Matters*, Edward Elgar publishing, Cheltenham, UK

po odbitku kojim se uređuje provedba tih sporazuma⁷⁰. Pregovori s drugim državama, posebno Grčkom, Italijom i Španjolskom, još su bili u tijeku, no nakon negativnog glasovanja njemačkog parlamenta došlo je do zaustavljanja razvoja modela Rubik⁷¹. Ti sporazumi stavljeni su izvan snage i zamijenjeni globalnim bilateralnim sporazumom između Švicarske i EU o uvođenju OECD standarda automatske razmjene informacija.

⁷⁰ Oberson X., (2015.), International Exchange of Information in Tax Matters, Edward Elgar publishing, Cheltenham, UK

⁷¹ Oberson X., (2015.), International Exchange of Information in Tax Matters, Edward Elgar publishing, Cheltenham, UK

ZAKLJUČAK

Nakon velike globalne krize i niza skandala, SAD je osvijestio činjenicu o značajnom odljevu prihoda u porezne oaze, te razvio zakon kojim bi spriječio poreznu evaziju američkih državljana koji posjeduju imovinu u stranim financijskim institucijama. Zakon osobito pogađa porezne obveznike koji se nalaze u državama koje karakterizira odsutnost transparentnosti, tajnost bankovnih podataka i odbijanje dijeljena podataka sa poreznim tijelima drugih država. Također, veliki svjetski financijski centri pristali su na standard u razmjeni informacija kako bi riješili problem poreznih prijevara i izbjegavanja plaćanja poreza na razini EU. Tako je, ono što se prvo smatralo domaćim zakonodavstvom, postalo općeprihvaćeni standard na globalnoj razini. Važna je prepreka u provedbi FATCA-e mogući sukob između zahtjeva koje ona nameće i domaćih pravila o privatnosti i bankovnoj tajni. Stoga su SAD i pet država članica EU razvile međuvladine sporzume (IGA) kao rješenje tog problema. Slijedom toga, nastali su Model 1 i Model 2 IGA sporazuma, te svaka zemlja sklapa model sporazuma sukladno domaćim propisima te države. U nekoliko zemalja smatralo se kako je FATCA u suprotnosti s Ustavnim odredbama i zakonima o privatnosti. Kao posljedica toga, financijske institucije našle su se zarobljene između nacionalnih zakona i obveza koje nameće FATCA. Međuvladini sporazumi pomogli su u prevladavanju tih sukoba i postigli cilj uzajamne razmjene informacija sa SAD-om koja je ključan alat u sprječavanju izbjegavanja plaćanja poreza. Unatoč brojnim negotovanjima danas je automatska razmjena informacija standard u razmjeni informacija koje su potrebne državama kako bi zajamčile naplatu poreza. Upravo je donošenje FATCA-e početak porezne transparentnosti i međudržavne razmjene informacija u poreznim stvarima.

Literatura

1. Čačić E., (2021.), Porezne oaze i izbjegavanje plaćanja poreza unutar članica Europske unije, Ekonomski fakultet u Zagrebu
2. Čolaković E., (2017.), Porezna utaja kao suvremeni oblik kriminaliteta u teoriji i praksi, u Kriminalistička teorija i praksa, Mostar
3. Dr. Garufi S., (2013.), Issues and insights, FATCA vs. Rubik: Two models for tax information exchange
4. Gadžo S., Meštrović M., (2016.), Razmjena informacija u poreznim stvarima: Analiza hrvatskog normativnog okvira u svjetlu zahtjeva FATCA-e, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci
5. Haase F., (2021.), EU Tax disclosure rules, Edward Elgar publishing, Cheltenham, UK
6. Karačić L., Korica J., Ministarstvo financija, Porezna uprava, Središnji ured, Institut za javne financije, Automatska razmjena informacija, Porezni vjesnik (4b/2018)
7. Mihaljević D., (2012.), Položaj i uloga offshore financijskih centara u financijskoj globalizaciji, Ekonomski fakultet Zagreb
8. Mr. Heinz Zourek, (2012.), Director General of Taxation and Custom Union, European Commission, Brussels
9. Oberson X., (2015.), International Exchange of Information in Tax Matters, Edward Elgar publishing, Cheltenham, UK
10. Prtenjača A., (2020.), Uzroci ekonomske krize 2008. i utjecaj na gospodarstvo Republike Hrvatske
11. Rogić Lugarić T., Klemenčić I., Central European Public Administration Review, Vol. 16, No. 1/2018, Tax Secrecy and its Limitations: Is There a Balance?
12. Somare M., Wohrer V., (2014.), Two Different FATCA Model Intergovernmental Agreements: Which is preferable?, Brian J. Arnold in Cooperation with IBFDs Tax Treaty Unit
13. Žunić Kovačević N., Jerčinović A., Razmjena informacija u poreznim stvarima – modeli i hrvatski pravni okvir, Hrvatska pravna revija, (2016.)
14. Europski revizorski sud, (2021.), Tematsko izvješće, Razmjena poreznih informacija u EU-u: postavljen je čvrst temelj, ali postoje nedostaci u primjeni, HR
15. Exchange of information on Request, (2016.), Handbook for peer reviews, Global forum on transparency and exchange of information for tax purposes
16. FATCA i njena primjena u Hrvatskoj (2014.), (https://www.porezna-uprava.hr/EU_Vanjski_poslovi/Documents/Prezentacija%20FATCA%20i%20njena%20primjena%20u%20RH.pdf)

17. Manual on the international exchange of information (<https://www.porezna-uprava.hr/en/Documents/CTA%20Manual%20for%20EOI.pdf>)
18. Standard for Automatic Exchange of Financial Account Information in Tax Matters, (2017.), Second Edition, OECD
19. Agreement between the Government of the United States of America and the Government of the Republic of Croatia to Improve International Tax Compliance and to Implement FATCA (<https://www.porezna-uprava.hr/>)
20. Direktiva Vijeća 2011/16/EU od 15. veljače 2011. o administrativnoj suradnji u području oporezivanja i stavljanju izvan snage Direktive 77/799/EEZ
21. Direktiva Vijeća (77/799/EEZ) od 19. prosinca 1977. o međusobnoj pomoći nadležnih tijela država članica u području izravnog oporezivanja
22. Ministarstvo financija, Nacrt prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o administrativnoj suradnji u području poreza, Članak 23., Zagreb, 29. rujna 2022.
23. Odluka o objavi Mnogostranog sporazuma nadležnih tijela o razmjeni izvješća po državama („Narodne Novine“, broj 1/2018)
24. Zakon o administrativnoj suradnji u području poreza („Narodne novine“, broj 115/16, 106/18, 121/19)
25. Zakon o kreditnim institucijama, NN, br. 159/2013, 19/2015, 102/2015
26. Zakon o potvrđivanju Konvencije o uzajamnoj administrativnoj pomoći u poreznim stvarima, kako je izmijenjena i dopunjena Protokolom kojim se mijenja i dopunjuje Konvencija o uzajamnoj administrativnoj pomoći u poreznim stvarima („Narodne Novine“, broj 1/2014)
27. Zakon o potvrđivanju Sporazuma između Vlade Republike Hrvatske i Vlade Sjedinjenih Američkih Država o unaprjeđenju ispunjavanja poreznih obveza na međunarodnoj razini i provedbi FATCA-e („Narodne novine“, broj 5/2016)
28. Hrvatska udruga banaka (<https://www.hub.hr/hr/fatca>)
29. Službena stranica Ministarstva financija Republike Hrvatske, Porezna uprava (<https://www.porezna-uprava.hr/Fatca/Stranice/FATCA.aspx>)
30. Službena stranica Europske unije (https://europa.eu/european-union/index_hr)
31. The Internal Revenue Service, Official website USA (<https://www.irs.gov/>)
32. U.S. Government Accountability Office-a (GAO), (<https://www.gao.gov/>)
33. World population review (<https://worldpopulationreview.com/country-rankings/fatca-countries>)
34. Seeking Alpha (<https://seekingalpha.com/article/4036106-norway-appeals-court-clears-transocean-in-tax-evasion-case-worth-47-million-case-closed>)